

University of Groningen

Pratiques de la description

Apeldoorn, Johannes Lodewijk van

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1982

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Apeldoorn, J. L. V. (1982). Pratiques de la description. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Samenvatting

In deze studie, waarvan enkele hoofdstukken reeds in een enigszins andere vorm als artikelen verschenen zijn, wordt een poging gedaan de functie van de beschrijving in al dan niet literaire teksten te benaderen vanuit een tot nu toe veronachtzaamde gezichtshoek, namelijk het effect dat deze tekstcomponent heeft op een individuele lezer. Ook in de receptie-esthetica, die zich op een vrij hoog abstractie-niveau beweegt, komt dit weinig aan bod. De titel drukt al uit dat het in de eerste plaats gaat om praktische vormen en effecten van de beschrijving en niet om theoretische bespiegelingen. Het boek gaat in ieder geval niet uit van vooraf opgestelde theoretische hypothesen. Wij hebben ons opgesteld als "naïeve" lezer en getracht om onze lezersreacties die over het algemeen on- of onderbewust blijven, te rationaliseren en te ontleden. Subjectiviteit wordt derhalve niet beschouwd als een gevaar dat vermeden moet worden, maar wordt methodisch toegepast. Slechts voor zover de analyses daar aanleiding toe geven, worden het bijzondere statuut van deze empirische lectuur en de aard en de functie van de beschrijving theoretisch nader gepreciseerd (vooral in de hoofdstukken 6 en 7).

Uiteraard kan een lezer zich in zijn lectuur echter niet losmaken van zijn opleiding of van andere socio-culturele omstandigheden. Hij leest in functie van alles wat hij voordien gelezen heeft. En de schrijver kan zich evenmin aan deze voorwaarden onttrekken. In zijn praktische vormen en effecten bevat de beschrijving dan ook altijd een intertekstuele component, zowel op het niveau van de auteur

als op dat van de lezer. Enerzijds blijken de opvattingen van Claude Simon over geschiedschrijving en romanverhaal duidelijk uit de verf te komen waar wij hem observeren als lezer van George Orwell (hoofdstuk 3), en is de lectuur van Shakespeare door Julien Green verhelderend voor de erotische spanning in zijn werk (hoofdstuk 7). Anderzijds gaf dat ons de mogelijkheid om de beschrijving in de Nouveau Roman, vooral in de werken van Claude Simon, te relateren aan de demonstratieve en verklarende functie die de beschrijving heeft bij Balzac (hoofdstuk 4).

Wij hebben bewust een aantal onderzoeksobjecten genomen uit het werk van Claude Simon dat het intertextuele karakter van teksten demonstreert, met name in beschrijvingen. Vooral deze lenen zich op natuurlijke wijze voor een zelfstandige lectuur en nodigen uit tot de gedetailleerde, als het ware vertraagde, lectuur van de tekstsubstantie die bij ons onderzoek toegepast wordt. Ook uit andere teksten dan de reeds vermelde van Balzac en Julien Green, namelijk van Marguerite Duras en van enkele auteurs van populaire romans (Léo Dartezy, Delly) en uit een reclame-tekst, gegoten in de vorm van een sprookje, hebben we analoge onderzoeksobjecten gekozen, waarop dezelfde lectuur is toegepast.

Nouveaux-romanciers onderschrijven graag de stelling dat in een literaire tekst de relatieve autonomie van de taal belangrijker is dan de sturende intentie van de schrijver.

Wij hebben een aantal beschrijvingen bij Claude Simon die allemaal ingeleid worden door "comme si", binnen zijn werk geïsoleerd en de systematiek daarvan ontdekt. Daarbij kwamen zijn persoonlijke opvattingen aan het licht over verschillende vormen van primitieve causaliteit - mechanische wetten, kwade familie-genius, enz. - die hij langs deze indirecte weg in de tekst verwerkt (hoofdstuk 1). In zijn visie wordt de Geschiedenis niet bepaald door een logische keten van oorzaak en gevolg, maar wordt zij veeleer overheerst door het momentane karakter van de dingen, dan wel

door hun kringloop, die analoog is aan die van de plantenwereld. Deze door Michelet beïnvloede ideeën scheppen alle ruimte voor de beschrijvingskunst van Simon, die de dingen voor ons oproept door middel van reeksen notities over hun kleur, hun geur, hun substantie, hun vorm, enz. Daarin past ook de polemiekt die hij in zijn jongste roman, *Les Géorgiques*, voert met Orwell over de beschrijving van de Spaanse burgeroorlog, uitgaande van diens poging te streven naar een toch nog enigszins objectieve geschiedschrijving (hoofdstuk 2 en 3).

De hoofdstukken 5, 6 en 7 geven vergelijkingsmateriaal tussen de aard en de functie van de beschrijving bij auteurs als Marguerite Duras en Julien Green en bij auteurs van populaire romans als Léo Dartey en Delly. Bij de eersten blijft de centrale relatie tussen het descriptieve en het narratieve element van een roman impliciet. Zo gebruikte Marguerite Duras in *Dix heures et demie du soir en été*, notities over de meteorologische situatie om de ontwikkeling van de gevoelens en gewaarwordingen van de hoofdpersoon te suggereren. En Julien Green introduceert in de tekst van *Moïra* beschrijvingen van de geluiden van boomkikvorsen om op discrete, symbolische manier de homoseksuele aanvechtingen van zijn personen uit te drukken. In beide gevallen hangt het effect af van de actieve reactie van de lezer. In de populaire romans daarentegen wordt het effect van beschrijvingselementen op gevoelens en gebeurtenissen op uitdrukkelijke wijze vermeld.

Uit de lectuur van een reclametekst van IBM - *Il était une fois au coeur du vieux Paris ...* - blijkt, ten slotte, dat de lees-strategieën die wij in onze persoonlijke benadering van een aantal teksten ontworpen hebben, een zekere algemene toepassing hebben, waarbij de reclame-ontwerpers bewust aansluiten bij een literaire en/of culturele traditie. Daarbij wordt duidelijk dat dergelijke analyses van grote didactische waarde kunnen zijn bij het literatuuronderwijs.